

<https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-344-4-97>

УДК 338.242+339.3

ВАСИЛЬЦІВ Тарас

ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України»

<https://orcid.org/0000-0002-2889-6924>e-mail: tgvas77@ukr.net

КУНИЦЬКА-ІЛЯШ Марта

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького

<https://orcid.org/0000-0003-2559-1065>e-mail: kunyskam@gmail.com

МАКСИМ Володимир

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького

<https://orcid.org/0000-0002-8071-8834>e-mail: volodiamaxym88@gmail.com

АСПЕКТИ ПОЛІТИКИ СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ РИНКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ УКРАЇНИ НА ІННОВАЦІЙНИХ ЗАСАДАХ

У дослідженні аналізуються питання формування й реалізації державної політики забезпечення розвитку ринку сільськогосподарської продукції в Україні. Увага безпосередньо прикута до питань інноваційного вектора поступу досліджуваного ринку. Відтак, метою публікації визначено напрацювання аспектів політики стимулювання розвитку ринку сільськогосподарської продукції України на інноваційних засадах. У статті проаналізовано сучасний стан інноваційності та інноваційної активності на вітчизняному ринку сільськогосподарської продукції, які залишаються на низькому рівні. Це проявляється у повільній модернізації виробництва, обмеженій цифровізації аграрного сектору та недостатньому впровадженні результатів наукових досліджень у практику, що стримує підвищення ефективності господарювання та знижує конкурентоспроможність української агропродукції на внутрішньому й міжнародному ринках. Обґрунтовано необхідність активізації державної політики стимулювання інноваційного розвитку аграрного сектору шляхом використання комплексу інструментів, серед яких фінансова підтримка модернізації, пільгове кредитування та гранти, розвиток цифрових технологій і систем "smart farming", підтримка агростартапів та органічного виробництва, сертифікація продукції за міжнародними стандартами, а також створення кластерів науки, бізнесу й держави. Доведено, що впровадження зазначених заходів сприятиме підвищенню продуктивності та якості аграрної продукції, розширенню експортного потенціалу, раціональному використанню ресурсів і зростанню продовольчої безпеки, що в комплексі забезпечить зміцнення позицій аграрного сектору в національній економіці та прискорить його інтеграцію у світові ринки.

Ключові слова: сільське господарство, сільськогосподарська продукція, ринок, розвиток, зміцнення конкурентоспроможності, інновації, інноваційна діяльність, інноваційна активність, інноваційний розвиток, стратегічні пріоритети, інструменти, засоби.

VASYLTSIV Taras

SI «Institute of Regional Studies named after M.I. Dolishnyi NAS of Ukraine»

KUNYTSKA-ILIASH Marta, MAKSYM Volodymyr

Stepan Gzhyskyi National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies of Lviv

ASPECTS OF POLICY FOR STIMULATING THE DEVELOPMENT OF THE AGRICULTURAL PRODUCTS MARKET OF UKRAINE ON AN INNOVATIVE BASIS

The study analyzes the issues of formation and implementation of state policy aimed at ensuring the development of the agricultural products market in Ukraine. Special attention is focused on the problems of the innovative vector of progress in the studied market. Accordingly, the purpose of the publication is defined as the elaboration of policy aspects for stimulating the development of the Ukrainian agricultural products market on an innovative basis. The article examines the current state of innovativeness and innovation activity in the domestic agricultural products market, which remain at a low level. This is manifested in the slow modernization of production, limited digitalization of the agricultural sector, and insufficient implementation of research results into practice, which hinders the increase of economic efficiency and reduces the competitiveness of Ukrainian agricultural products in both domestic and international markets. The necessity of intensifying state policy for stimulating the innovative development of the agricultural sector is substantiated through the use of a set of instruments, including financial support for modernization, concessional lending and grants, the development of digital technologies and "smart farming" systems, support for agrotechnological startups and organic production, certification of products in accordance with international quality standards, as well as the creation of clusters uniting science, business, and the state. It is proved that the implementation of these measures will contribute to the increase of productivity and quality of agricultural products, expansion of export potential, rational use of resources, and strengthening of food security, which in combination will ensure the consolidation of the agricultural sector's position in the national economy and accelerate its integration into global markets.

Keywords: agriculture, agricultural products, market, development, strengthening competitiveness, innovations, innovation activity, innovative development, strategic priorities, instruments, means.

Стаття надійшла до редакції / Received 27.07.2025

Прийнята до друку / Accepted 25.08.2025

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

На довоєнному етапі економічного розвитку України вітчизняний ринок сільськогосподарської продукції демонстрував високий потенціал зростання, що проявлялося у збільшенні обсягів виробництва, розширенні номенклатури продукції та нарощуванні експортних можливостей. В умовах повномасштабної війни цей розвиток певною мірою уповільнився через руйнування інфраструктури, скорочення інвестицій та ускладнення логістики. Водночас базові передумови, такі як родючі землі, досвід аграріїв та збереження виробничого потенціалу, дозволяють стверджувати, що значний потенціал галузі все ще зберігся і проявляється у здатності підтримувати високі темпи експорту, адаптуватися до нових умов ведення господарської діяльності та поступово відновлювати виробничо-технологічні можливості.

Проте, рівень інноваційності та інноваційної активності на вітчизняному ринку сільськогосподарської продукції все ще залишається низьким, що проявляється у недостатньому впровадженні сучасних технологій виробництва, обмеженій цифровізації аграрних процесів, слабкій інтеграції результатів наукових досліджень у практику, а також незначній кількості високотехнологічних агропроектів. Це, у свою чергу, перешкоджає підвищенню ефективності господарювання, стримує модернізацію виробничих потужностей, обмежує можливості виходу на міжнародні ринки та знижує конкурентоспроможність української аграрної продукції. Таким чином, низька інноваційна активність гальмує сталий розвиток аграрного сектору та зменшує його внесок у зростання національної економіки.

Відтак державі слід цілеспрямовано стимулювати розвиток ринку сільськогосподарської продукції України на інноваційних засадах, використовуючи комплекс інструментів державної політики. Серед ключових механізмів можна виділити державні програми фінансової підтримки модернізації агропідприємств, пільгове кредитування на придбання сучасної техніки й обладнання, гранти для впровадження інноваційних технологій, розвиток системи “smart farming” і цифрових платформ управління виробництвом, підтримку агротехнологічних стартапів, стимулювання органічного та екологічно чистого виробництва, а також сертифікацію продукції за міжнародними стандартами. Доповнити цей перелік слід організацією навчально-консультаційних програм для аграріїв і створенням кластерів “наука – бізнес – держава” з метою інноваційної кооперації.

Впровадження зазначених інструментів дозволить підвищити продуктивність аграрного виробництва, покращити якість і конкурентоспроможність продукції, розширити можливості експорту, а також забезпечити більш раціональне використання ресурсів і збереження родючості ґрунтів. Для національної економіки це означатиме зростання обсягів виробництва, валютних надходжень від експорту, створення нових робочих місць та зміцнення продовольчої безпеки. Саме тому актуалізується потреба в обґрунтуванні нових ідей та рішень для удосконалення державної політики у сфері інноваційного розвитку аграрного ринку, що стане важливою передумовою сталого економічного поступу України.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Різноманітні аспекти функціонування ринку сільськогосподарської продукції та особливості його розвитку в сучасних умовах детально висвітлені у працях українських науковців. Зокрема, у дослідженнях Абсави Л. О. [1, с. 122–127], Андрійчука В. Г. [2, с. 5–21], Артиша В. І. [3, с. 117–120] розглянуто питання формування та функціонування аграрного ринку, його структурні характеристики та напрями підвищення ефективності діяльності економічних суб'єктів.

Окрему увагу приділено проблемам інноваційного розвитку аграрного сектору, що простежується у працях Васильціва Т. Г., Лупака Р. Л., Рудковського О. В. [4, с. 4–8], Васильціва Т. Г., Ярошка О. Р. [5, с. 132–136], Дудар Т. Г., Голомші Н. Є. [6, с. 126–132], Зеленської О. О. [7, с. 107–110]. У цих роботах акцент робиться на значенні інноваційних технологій для підвищення конкурентоспроможності ринку сільськогосподарської продукції, модернізації виробничих процесів та створення умов для сталого розвитку аграрного сектору.

Важливим напрямом досліджень є питання державної політики та інституційного забезпечення розвитку ринку сільськогосподарської продукції. У працях Качмарика Я. Д., Лупака Р. Л. [8, с. 105–110], Левківської Л. М. [9, с. 415–420], Лупака Р. Л., Качмара Н. М. [10, с. 98–103], Рудик Н. І. [11, с. 45], Саблука П. Т., Карича Д. Я., Коваленка Ю. С. [12, с. 25] висвітлено роль державного регулювання, інституційного середовища та механізмів стимулювання інновацій як ключових факторів забезпечення ефективного розвитку аграрного ринку України.

ВИДІЛЕННЯ НЕВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ СТАТТЯ

Проте, незважаючи на значну кількість наукових досліджень у цій сфері, теоретико-методичні аспекти формування інноваційних механізмів розвитку ринку сільськогосподарської продукції залишаються недостатньо вивченими. Зокрема, потребують подальшого аналізу оцінювання інноваційного потенціалу та конкурентоспроможності ринку в умовах глобальних викликів, а також удосконалення інструментів державної політики, спрямованих на стимулювання інноваційної активності аграрного сектору.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є напрацювання аспектів політики стимулювання розвитку ринку сільськогосподарської продукції України на інноваційних засадах.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Держава повинна відігравати активну роль у формуванні та реалізації нової сучасної політики стимулювання розвитку ринку сільськогосподарської продукції України на інноваційних засадах, адже саме системне державне втручання здатне створити сприятливі умови для впровадження новітніх технологій, підвищення ефективності виробничих процесів, зростання продуктивності та якості продукції, а також зміцнення конкурентоспроможності українських агропідприємств на внутрішньому та міжнародному ринках. Така політика передбачає комплексний підхід, що включає фінансову підтримку модернізації господарств, пільгове кредитування та гранти для впровадження інновацій, розвиток цифрових платформ та систем «smart farming», підтримку агротехнологічних стартапів і органічного виробництва, сертифікацію продукції за міжнародними стандартами, а також освітні та консультаційні програми для аграріїв і створення кластерів «наука – бізнес – держава». Реалізація цих заходів дозволить не лише підвищити інноваційний потенціал і стійкість аграрного сектору, а й забезпечити його інтеграцію у глобальні ринки, що сприятиме сталому розвитку національної економіки. Відтак, на рисунку 1 представлено авторське бачення ключових сфер реалізації такої політики та важелів, які планується застосовувати для її ефективного впровадження.



Рис. 1. Сфери та засоби державної політики стимулювання розвитку ринку сільськогосподарської продукції на інноваційних засадах

Джерело: авторська розробка

Так, що стосується сектора виробництва сільськогосподарської продукції, держава повинна здійснювати комплексне регулювання, охоплюючи матеріально-технічні та організаційно-економічні аспекти. Зокрема, це включає контроль модернізації виробничих потужностей, впровадження сучасної техніки та обладнання, розвиток цифрових технологій і систем «smart farming», підтримку агротехнологічних стартапів та органічного виробництва, а також стимулювання науково-дослідної діяльності і трансферу інновацій у практику. Держава також має регулювати якість продукції через сертифікацію за міжнародними стандартами, створювати фінансово-кредитні механізми та податкові стимули для інноваційної активності, а також організовувати освітні та консультаційні програми для аграріїв. Мета цих заходів – підвищення ефективності виробництва, зростання конкурентоспроможності продукції на внутрішньому та міжнародному ринках, оптимізація ресурсів та забезпечення сталого розвитку аграрного сектору на інноваційних засадах.

Відносно логістики та збуту продукції, державні органи мають здійснювати цілеспрямоване регулювання сектору для підвищення ефективності руху товарів від виробника до споживача та інтеграції українського ринку у глобальні ланцюги поставок. Це передбачає розвиток транспортної та складської інфраструктури, впровадження цифрових платформ управління логістикою, оптимізацію маршрутів, створення системи «холодового ланцюга» для скорочення втрат, а також стимулювання оптових і роздрібних мереж із застосуванням інноваційних технологій продажу. Крім того, держава має регулювати стандарти якості та безпеки продукції, впроваджувати сертифікацію та електронний документообіг.

Своєю чергою, у межах політики забезпечення розвитку вітчизняного ринку сільськогосподарської продукції на інноваційних засадах державі слід здійснювати регулювання сектору споживання сільськогосподарської продукції з метою забезпечення стабільного попиту, формування прозорого ринку та підвищення довіри споживачів до української продукції. Це включає контроль якості та безпечності продуктів, впровадження систем маркування та сертифікації відповідно до міжнародних стандартів, стимулювання розвитку органічного та екологічно чистого виробництва, а також підтримку інформаційних кампаній і освітніх програм для споживачів щодо переваг інноваційної продукції. Держава також має створювати стимули для розвитку сучасних торговельних мереж та електронних платформ збуту, що забезпечують зручність та прозорість покупки. Це необхідно для формування стабільного й прогнозованого попиту на високоякісну продукцію, підвищення її конкурентоспроможності, зміцнення позицій українських виробників на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Однак, також слід згадати і про сектор промислової переробки, а, також, що теж дуже важливо – утилізації сільськогосподарської продукції. Тут органи державної влади мають здійснювати регулювання сектору переробки та утилізації сільськогосподарської продукції з метою підвищення доданої вартості продукції, зменшення втрат та забезпечення екологічної безпеки аграрного сектору. Це передбачає впровадження сучасних технологій переробки, підтримку інноваційних підприємств і стартапів у сфері харчової та біоенергетичної промисловості, розвиток стандартів якості та безпечності переробленої продукції, а також організацію систем ефективної утилізації відходів сільськогосподарського виробництва. Крім того, держава може стимулювати використання вторинних ресурсів і перехід до циркулярної економіки в агросекторі через гранти, податкові пільги та нормативно-правове забезпечення.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Отже, рівень інноваційності та інноваційної активності на вітчизняному ринку сільськогосподарської продукції залишається недостатнім, що проявляється у низьких темпах модернізації виробництва, слабкій цифровізації аграрного сектору та обмеженому впровадженні наукових розробок у практику. Це гальмує підвищення ефективності господарювання, стримує вихід на міжнародні ринки та знижує конкурентоспроможність української агропродукції.

Для подолання зазначених проблем державі необхідно активізувати політику стимулювання розвитку аграрного ринку на інноваційних засадах. Ключовими інструментами мають стати фінансова підтримка модернізації підприємств, пільгове кредитування та гранти для впровадження інновацій, розвиток цифрових технологій і “smart farming”, підтримка агростартапів, органічного виробництва та сертифікації продукції за міжнародними стандартами, а також формування освітніх програм і кластерів інноваційної кооперації.

Впровадження таких заходів сприятиме підвищенню продуктивності, покращенню якості продукції, зміцненню експортного потенціалу та раціональному використанню ресурсів. У масштабах національної економіки це забезпечить зростання виробництва, валютних надходжень, створення робочих місць і підвищення рівня продовольчої безпеки. Відтак обґрунтування нових ідей та рішень у сфері державної політики інноваційного розвитку аграрного ринку є актуальним завданням для забезпечення сталого економічного поступу України.

З огляду на зазначене, актуалізується потреба у подальшому науковому обґрунтуванні та практичному вдосконаленні державної політики, спрямованої на інноваційний розвиток ринку сільськогосподарської продукції України. Це забезпечить підвищення його стійкості, глобальної конкурентоспроможності та сприятиме повоєнному відновленню національної економіки.

Література

1. Абсава Л. О. Формування глобального продовольчого ринку. *Економіка АПК*. 2009. № 5. С. 122-127.
2. Андрійчук В. Г. Проблемні аспекти регулювання функціонування агропромислових компаній. *Економіка АПК*. 2014. № 2. С. 5-21.
3. Артиш В. І. Організаційно-економічні передумови формування ринку екологічно чистої продукції в Україні. *Економіка АПК*. 2009. № 2. С. 117-120.
4. Васильців Т. Г., Лупак Р. Л., Рудковський О. В. Напрями та засоби стимулювання соціальної відповідальності підприємництва в Україні. *Економіка та держава*. 2019. № 5. С. 4-8.
5. Васильців Т. Г., Ярошко О. Р. Фінансова безпека підприємства: місце в системі економічної безпеки та пріоритети посилення на посткризовому етапі розвитку економіки. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2018. Вип. 21.2. С. 132-136.
6. Дудар Т. Г., Голомша Н. Є. Перспективи розвитку регіонального ринку молока і молокопродуктів. *Економіка АПК*. 2002. № 9. С. 126-132.
7. Зеленська О. О. Особливості формування регіонального споживчого ринку. *Економіка АПК*. 2009. № 11. С. 107-110.
8. Качмарик Я. Д., Лупак Р. Л. Система рішень процесу відтворення трудового потенціалу корпоративних систем. *Обліково-аналітичні системи суб'єктів господарської діяльності в Україні*. 2005. Спец. вип. 15 (Ч. 1). С. 105-110.
9. Левківська Л. М. Теоретичні засади формування інфраструктури аграрного ринку. *Вісник Львівського державного аграрного університету: економіка АПК*. 2002. № 9. С. 415-420.
10. Лупак Р. Л., Качмар Н. М. Соціальна відповідальність як складова забезпечення конкурентоспроможності підприємства. *Соціально-трудові відносини: теорія та практика*. 2016. № 2. С. 98-103.
11. Рудик Н. І. Формування ефективного ринку сільськогосподарської продукції : Монографія. Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2010. 212 с.
12. Саблук П. Т., Карич Д. Я., Коваленко Ю. С. Основи організації сільськогосподарського ринку. К. : ІАЕ УААН, 2002. 190 с.

References

1. Absava, L. O. (2009). Formation of the global food market. *Economy of agricultural industry*. no. 5. pp. 122-127.
2. Andriychuk, V. G. (2014). Problem aspects of regulating the functioning of agro-industrial companies. *Economy of agricultural industry*. no. 2. pp. 5-21.
3. Artysh, V. I. (2009). Organizational and economic prerequisites for the formation of the market for ecologically clean products in Ukraine. *Economy of agricultural industry*. no. 2. pp. 117-120.
4. Vasylytsiv, T. G., Lupak, R. L., Rudkovskyi, O. V. (2019). Directions and means of stimulating social responsibility of entrepreneurship in Ukraine. *Economy and the state*. no. 5. pp. 4-8.
5. Vasylytsiv, T. G., Yaroshko, O. R. (2018). Financial security of the enterprise: its place in the system of economic security and priorities for strengthening at the post-crisis stage of economic development. *Scientific bulletin of NLTU of Ukraine*. Iss. 21.2. pp. 132-136.
6. Dudar, T. G., Golomsha, N. E. (2002). Prospects for the development of the regional market of milk and milk products. *Economy of agricultural industry*. no. 9. pp. 126-132.
7. Zelenska, O. (2009). Peculiarities of regional consumer market formation. *Economy of agricultural industry*. no.11. pp. 107-110.
8. Kachmarik, Y.D., Lupak, R.L. (2005). The system of solutions for the process of reproduction of the labor potential of corporate systems. *Accounting and analytical systems of business entities in Ukraine*. Special. issue 15 (Part 1). pp. 105-110.
9. Levkivska, L. M. (2002). Theoretical foundations of the formation of the infrastructure of the agricultural market. *Bulletin of the Lviv State Agrarian University: economy of agriculture*. no.9. pp. 415-420.
10. Lupak, R.L., Kachmar, N.M. (2016). Social responsibility as a component of ensuring the competitiveness of the enterprise. *Social and labor relations: theory and practice*. no. 2. pp. 98-103.
11. Rudyk, N. I. (2010). Formation of an effective market for agricultural products: Monograph. Lutsk: Volyn. national University named after Lesi Ukrainka, 212 p.
12. Sabluk, P. T., Karich, D. Ya., Kovalenko, Yu. S. (2002). Fundamentals of agricultural market organization. K.: IAE UAAS, 190 p.